

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

методичні рекомендації

для самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Харчові технології» спеціальності 181 «Харчові технології» денної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2024

УДК 930.85(477)

I-90

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету від _____ 2024 р. протокол № 1

Укладачі:

Побережець Г.С. - доцент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Березовська Т.В. - кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного університету.

Макарчук С.С. - кандидат історичних наук, доцент кафедри загальнонаукових та соціально-гуманітарних дисциплін Київського університету культури.

ВСТУП

Методичні рекомендації з дисципліни «Історія української культури» розроблено з метою надання здобувачам вищої освіти цілісного уявлення про етапи становлення та розвитку культурних процесів на українських землях від давнини до початку ХХІ ст.

Курс охоплює історію формування етнокультурних традицій, духовних цінностей, освітніх інституцій, мистецьких стилів і суспільних ідеалів українського народу. Особлива увага приділяється взаємозв'язку політичних подій і культурних трансформацій, ролі релігії, освіти, літератури, архітектури та народного мистецтва у формуванні національної ідентичності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти спрямована на:

- формування навичок роботи з історичними джерелами;
- розвиток критичного мислення;
- вміння аналізувати культурні явища у контексті історичних процесів;
- підготовку до написання наукових повідомлень, есе, презентацій та творчих проєктів.

Методичні рекомендації структуровано відповідно до модулів і тем навчальної дисципліни. До кожної теми подано завдання для самостійної роботи, орієнтовні питання для опрацювання, теми індивідуальних повідомлень та творчі завдання.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

МОДУЛЬ I. Стародавня і середньовічна історія та етнокультура України

Тема 1. Стародавня історія та етнокультура України

Питання для самостійного опрацювання:

1. Трипільська культура як феномен ранньої цивілізації на українських землях.
2. Світогляд давніх слов'ян.
3. Язичницький пантеон та культ природи.
4. Матеріальна культура: житло, одяг, ремесла.
5. Символіка орнаментів і обрядовість.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати схему «Етнокультурні витоки українців».
2. Проаналізувати символіку традиційної вишивки одного регіону.
3. Порівняти язичницькі вірування слов'ян із віруваннями інших індоєвропейських народів.

Індивідуальні повідомлення:

1. Календарні обряди та їх трансформація.
2. Археологічні пам'ятки як джерело знань про культуру.

Тема 2. Київська Русь: християнізація і поява церковної культури

Питання для самостійного опрацювання:

1. Передумови прийняття християнства.
2. Роль князя Володимир Великий у християнізації Русі.
3. Вплив Візантії на формування культури.
4. Розвиток писемності та літописання.
5. Архітектура та іконопис Київської Русі.

Завдання:

1. Підготувати характеристику храмової архітектури на прикладі Софійський собор.

2. Проаналізувати уривки з «Повісті минулих літ».
3. Порівняти язичницькі та християнські традиції в обрядах.

Творче завдання:

Створити презентацію «Церковна культура як чинник державотворення».

МОДУЛЬ II. Нова історія України

Тема 3. Формування регіональних особливостей обрядів і ремесел у XIV–XV ст.

Питання:

1. Вплив політичних змін на культурний розвиток.
2. Формування регіональних шкіл ремесел.
3. Обрядовість різних регіонів України.
4. Розвиток міст і цехової організації.

Завдання:

1. Порівняти традиції Полісся, Поділля та Галичини.
2. Підготувати таблицю «Регіональні ремесла України».
3. Дослідити роль ярмарків у культурному обміні.

Тема 4. Особливості військово-демократичної культури Січі та козацьке бароко

Питання:

1. Запорозька Січ як культурний феномен.
2. Демократичні традиції козацтва.
3. Козацьке бароко в архітектурі.
4. Особливості іконостасів XVII–XVIII ст.

Завдання:

1. Охарактеризувати архітектурні пам'ятки доби козацького бароко.
2. Проаналізувати козацькі літописи.
3. Підготувати повідомлення про духовні цінності козацтва.

Тема 5. Гетьманщина: розвиток освіти, літописання

Питання:

1. Освітня діяльність Києво-Могилянська академія.
2. Барокова культура Гетьманщини.
3. Козацькі літописи як історико-культурне джерело.
4. Роль меценатства у розвитку культури.

Завдання:

1. Підготувати доповідь про освітню реформу XVII ст.
2. Проаналізувати уривки з літопису Самовидця.
3. Створити інфографіку «Освітні центри Гетьманщини».

МОДУЛЬ III. Новітня історія України

Тема 6. Національно-культурне відродження

Питання:

1. Передумови національного відродження.
2. Діяльність Тарас Шевченко.
3. Кирило-Мефодіївське братство.
4. Розвиток української мови та літератури.

Завдання:

1. Підготувати аналіз одного твору Шевченка.
2. Дослідити роль громадівського руху.
3. Створити хронологічну таблицю подій.

Тема 7. Визвольні змагання. Літературний розквіт

Питання:

1. Культурні процеси доби Української революції.
2. «Розстріляне відродження».
3. Літературні угруповання 1920-х років.
4. Мистецькі пошуки модернізму.

Завдання:

1. Підготувати повідомлення про одного представника «розстріляного відродження».
2. Проаналізувати культурну політику 1920–1930-х рр.
3. Створити презентацію «Український авангард».

Тема 8. Розвиток етнокультури України (II пол. XX – поч. XXI ст.)

Питання:

1. Шістдесятництво як культурний рух.
2. Фольклорні традиції в сучасному мистецтві.
3. Вплив незалежності України на культурні процеси.
4. Сучасна культурна ідентичність.

Завдання:

1. Підготувати есе «Етнокультура як чинник національної стійкості».
2. Дослідити розвиток фестивального руху в Україні.
3. Проаналізувати сучасні тенденції в декоративно-ужитковому мистецтві.

ТЕМИ ПОВІДОМЛЕНЬ

Модуль I. Стародавня і середньовічна історія та етнокультура України

Тема 1. Стародавня історія та етнокультура України

1. Трипільська культура як феномен прадавньої цивілізації на території України.
2. Світогляд та вірування давніх слов'ян.
3. Скіфська культурна спадщина та її вплив на формування української етнокультури.
4. Античні міста Північного Причорномор'я як осередки культурного обміну.
5. Міфологія та символіка в дохристиянській культурі українських земель.
6. Побут, ремесла та господарство давніх племен.
7. Археологічні пам'ятки як джерело вивчення етнокультури.

Тема 2. Київська Русь: християнізація і поява церковної культури

1. Хрещення Русі та його культурно-історичне значення.
2. Роль князя Володимира Великого у становленні християнської культури.
3. Архітектура Київської Русі: Софія Київська як символ епохи.
4. Розвиток писемності та книжності в період Русі.
5. Іконопис і монументальний живопис давньоруської доби.
6. Освітні осередки та школи при монастирях.
7. Літописання як явище духовної культури.

Модуль II. Нова історія України.

Тема 3. Формування регіональних особливостей обрядів і ремесел у XIV–XV ст.

1. Регіональні відмінності народних обрядів України.
2. Традиційні ремесла українців у XIV–XV ст.
3. Символіка народного одягу в різних регіонах України.
4. Весільна обрядовість як відображення світогляду.
5. Розвиток міського ремісництва та цехової культури.
6. Народне декоративно-ужиткове мистецтво.
7. Вплив сусідніх держав на формування регіональних культурних традицій.

Тема 4. Особливості військово-демократичної культури Січі та козацьке бароко

1. Запорозька Січ як осередок військово-демократичної культури.
2. Козацькі традиції, звичаї та моральні принципи.
3. Козацьке бароко в архітектурі українських храмів.
4. Особливості іконостасів доби козацького бароко.
5. Освітній та духовний рівень козацтва.
6. Козацька символіка та її значення.
7. Культурна спадщина Гетьманщини.

Тема 5. Гетьманщина: розвиток освіти, літописання

1. Роль Києво-Могилянської академії в розвитку освіти.
2. Освітня система Гетьманщини.
3. Українське літописання XVII–XVIII ст.

4. Козацькі літописи як історичне джерело.
5. Видатні діячі культури Гетьманщини.
6. Розвиток книгодрукування в Україні.
7. Європейські впливи на українську освіту.

Модуль III. Новітня історія України

Тема 6. Національно-культурне відродження

1. Кирило-Мефодіївське братство та його культурна діяльність.
2. Творчість Тараса Шевченка як чинник національного відродження.
3. Роль української інтелігенції у формуванні національної свідомості.
4. Розвиток української мови у XIX ст.
5. Культурно-просвітницькі товариства в Україні.
6. Театральне мистецтво доби відродження.
7. Формування української національної ідеї.

Тема 7. Визвольні змагання. Літературний розквіт

1. Українська культура в період визвольних змагань 1917–1921 рр.
2. Літературний процес 1920-х років.
3. «Розстріляне відродження» як трагедія української культури.
4. Розвиток театру та мистецтва початку XX ст.
5. Діяльність культурних діячів доби визвольних змагань.
6. Преса і видавнича справа в період національної революції.
7. Вплив політичних подій на розвиток культури.

Тема 8. Розвиток етнокультури України (II пол. XX – поч. XXI ст.)

1. Збереження народних традицій у радянський період.
2. Дисидентський рух і культурний опір.
3. Відродження національних традицій у незалежній Україні.
4. Сучасні фестивалі як форма популяризації етнокультури.
5. Роль діаспори у збереженні української культури.
6. Трансформація народних ремесел у XXI ст.
7. Етнокультура в умовах глобалізації.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

усне опитування;

захист презентацій;

написання есе;

модульний контроль;

підсумковий залік/іспит.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв Ю.М. Історія України (англ. мовою). History of Ukraine. Навч. посібник. Рек. МОН України. 224 с. 2021.
2. В. А. Альков. Історія і культура України : підручник для іноземних студентів, які навчаються англійською мовою. Друге видання // History and Culture of Ukraine : the textbook for international students. Second edition. 204 с. 2024.
3. Історики аграрної науки, освіти та техніки в Україні : біобібліогр. довід. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки ; уклад. В. А. Вергунов, Л. М. Татарчук, С. В. Нижник, Л. І. Лямець. Вінниця : ТОВ "Твори", 2022. 352 с.
4. Історія української культури у схемах, таблицях та ілюстраціях: навч.-метод. посіб. Реком. ВР. Гула Р. В., Передерій І. Г., Дерев'янка Л. І. 180 с. 2021.
5. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2024 рік / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти і техніки ; уклад. В. А. Вергунов, С. В. Нижник, О. В. Корзун, Д. Ю. Корзун, Л. І. Лямець; за наук. ред. В. А. Вергунова. Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2023. 294 с.
6. М. І. Сулятицький, Х. М. Бутчак. Історія України та української культури : навчальний посібник для іноземних студентів / за заг. ред. В. А. Качкан // History of Ukraine and Ukrainian culture : guide for foreign students / under the general editorship of Doctor of Philological Sciences, Professor Volodymyr Kachkan. 215 с. 2024.
7. Олійник М.П., Ткачук І.Х. Історія України: навчальний посібник (Україна – суверенна і незалежна держава 1991-2021 рр.). 264 с. 2024.
8. Рогожа В. Сузір'я Аркасів-Богдановичів. Київ : Саміт-книга, 2021. 344 с.
9. Світлична В.В. Практикум з історії України. Навч. посібник. Рек. МОНУ. 342 с. 2021.
10. Устименко Л. Історія туризму. Підручник. 304 с. 2022.
11. Хвіст В. О. Словник-довідник з історії української державності. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 302 с.

Допоміжна література

1. Pletsan Khrystyna, Havryliuk Alla, Poberezhets Hanna, Yurova Tetiana, Bilo, Vladyslav, Polotnianko Oksana. Digital Transformation of Preservation and Restoration of Ukraine's Cultural Heritage. Studies in Medial and Communication, Volume 11, Issue 7, Pages 376-383. 2023.
2. Гончарук В. А., Побережець Г. С., Михайленко С. М., Бойко І. М. Особливості викладання української культури й історії у закладах вищої освіти: від традицій до сучасності. Вісник науки та освіти № 11(29). (2024). <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/17284/17353>
3. Побережець Г. С. Методичні рекомендації для семінарських занять здобувачів вищої освіти з історії України ступеня "бакалавр" всіх спеціальностей МНАУ денної форми навчання. Миколаїв, 2020. 62с.
4. Побережець Г., Левченко М., Форостян А. Сучасні соціокультурні процеси в Україні та їх роль у розвитку національної свідомості. Том 47 (2023): Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку напрям культурологія. С. 89-96.

5. Побережець Г.С. Державотворча діяльність Народного руху України. Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути [зб. наук. пр.]: матеріали XII міжнародної науково практичної інтернет-конференції (м. Київ, 29 січня 2021 р.). Київ, 2021. 457 с. С. 124-132.
6. Побережець Г.С. Творчість В.М. Чорновола на зламі подій 50-х-60-х рр. ХХ ст. Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29 квітня 2022 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2022. – 161 с.С.23-25.
7. Побережець Ганна, Маринець Надія, Мараєва Уляна. Патріотичний дух українців як шлях до перемоги. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 44, С. 77–83.

Інформаційні ресурси

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. Перегляд Український археографічний щорічник за темою "Історичні статті". URL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/11986/browse?value=%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96+%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96&type=subject> (дата звернення: 23.06.2024).
2. Український тиждень. Історія. URL:<https://tyzhden.ua/History/page=1> (дата звернення: 23.06.2024).

Законодавчо-нормативні акти

1. Акт проголошення незалежності України. Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 року. Голос України. 1991. №165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
2. Декларація про державний суверенітет України. Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Київ, 1990.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
3. Конституція України. Київ, 1996.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (зі змінами 23.06.2024).

Рекомендовані офіційні сайти

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Наукові статті та науково-інформаційні публікації.
URL:http://cdago.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=37&Itemid=75 (дата звернення: 23.06.2024).

Зміст

ВСТУП.....	3
Завдання для самостійної роботи.....	4

Теми повідомлень.....	8
Форми контролю самостійної роботи.....	10
Література.....	11

ІСТОРИЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні рекомендації

Укладач: **Побережець Ганна Степанівна**

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1
Тираж 50 прим. Зам. №__

Надруковано в видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб`єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.